

Inženjerska etika i inovacije -predavanja-

dr Đorđe Nikolić, redovni profesor
E-mail: djnikolictfbor@gmail.com

utorak, 03. decembar 2024.. godine

Ciljevi poglavlja

- Šta je etika?
- Koji trendovi su povećali verovatnoću neetičkog ponašanja?
- Šta je korporativna društvena odgovornost i zašto je važno negovanje dobre poslovne etike?
- Koje mere organizacije mogu preduzeti da unaprede svoju poslovnu etiku?

Literatura

- Drucker, P. Inovacije i preduzetništvo: praksa i principi, Drugo izdanje, Beograd, Grmeč, 1991.;
- Pokrajac S., Dondur N., Uvod u ekonomiju, Mašinski fakultet, Beograd, 2019;
- Spasojević Brkić V., Milanović D., i dr., Sistem menadžmenta kvalitetom i poslovne performanse, MNTRS - Mašinski fakultet, Beograd, 2012.;
- Ferrell, O.C., Fraedrich, J., and Ferrell, L., Business Ethics, Ethical Decision Making and Cases 13 ed., Cengage Learning, 2022.
- Brock B.E., and Herkert J. R., Engineering ethics. In Cambridge handbook of engineering education research, pp. 673-692. Cambridge University Press, 2015.;
- Stephen Robins, Thimothy Judge, Organisational Behavior, Prentice Hall, 2013.;

Šta je etika?

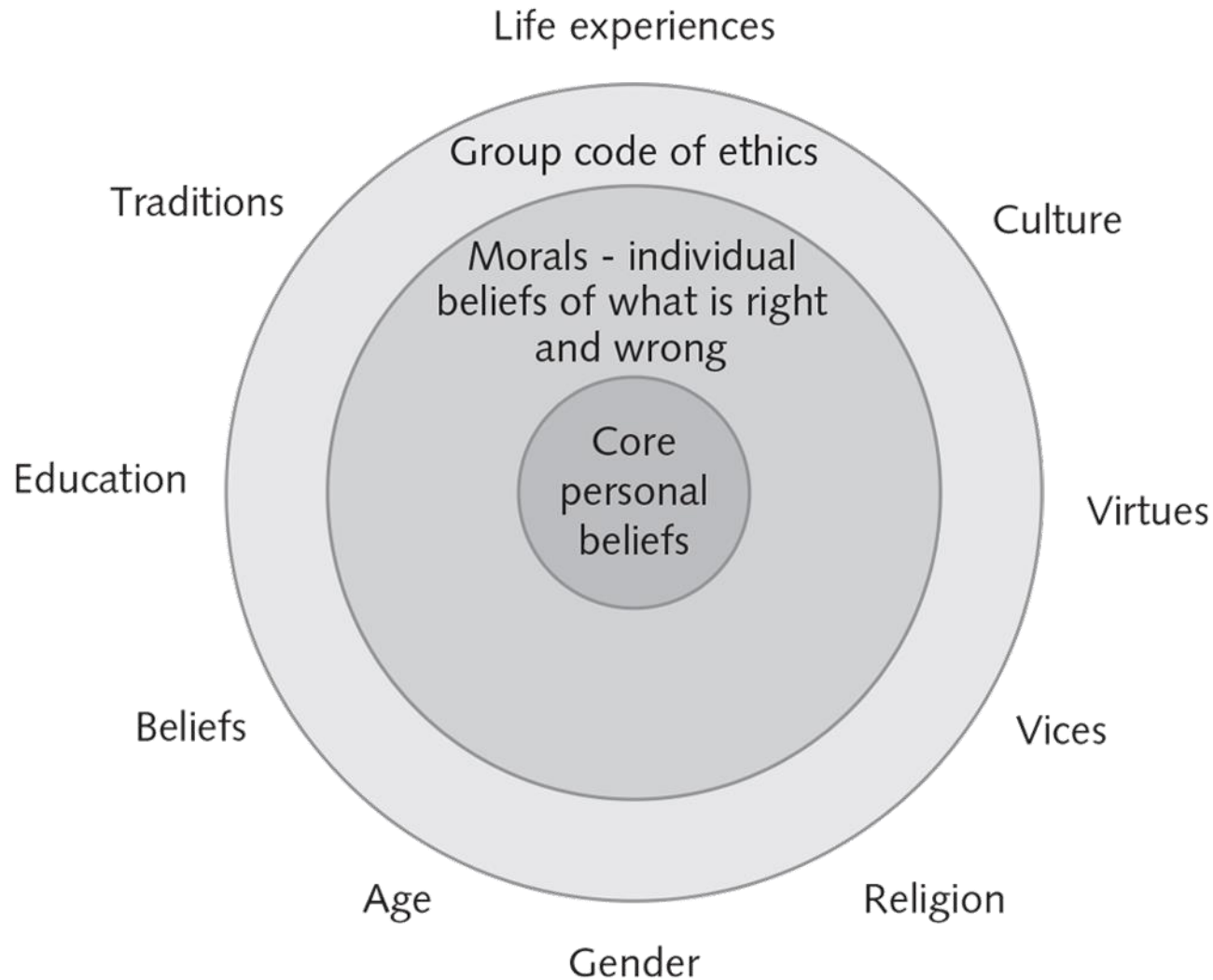

- **Etika:** Kodeks ponašanja definisan od strane grupe kojoj pojedinac pripada
- **Moral:** Lični principi na kojima pojedinac zasniva svoje odluke o tome šta je ispravno, a šta pogrešno
- **Vrlina:** Navika koja naginje ljude da rade ono što je prihvatljivo
- **Porok:** Navika neprihvatljivog ponašanja

„Sam prema sebi budi istinit, Jer zatim slijedi kao noć za danom, Da nikom lažan biti ne možeš“

—Polonius, lik u Hamletu, razmatra značaj integriteta sa svojim sinom Laertes-om

Odnos između etike i morala

Integritet

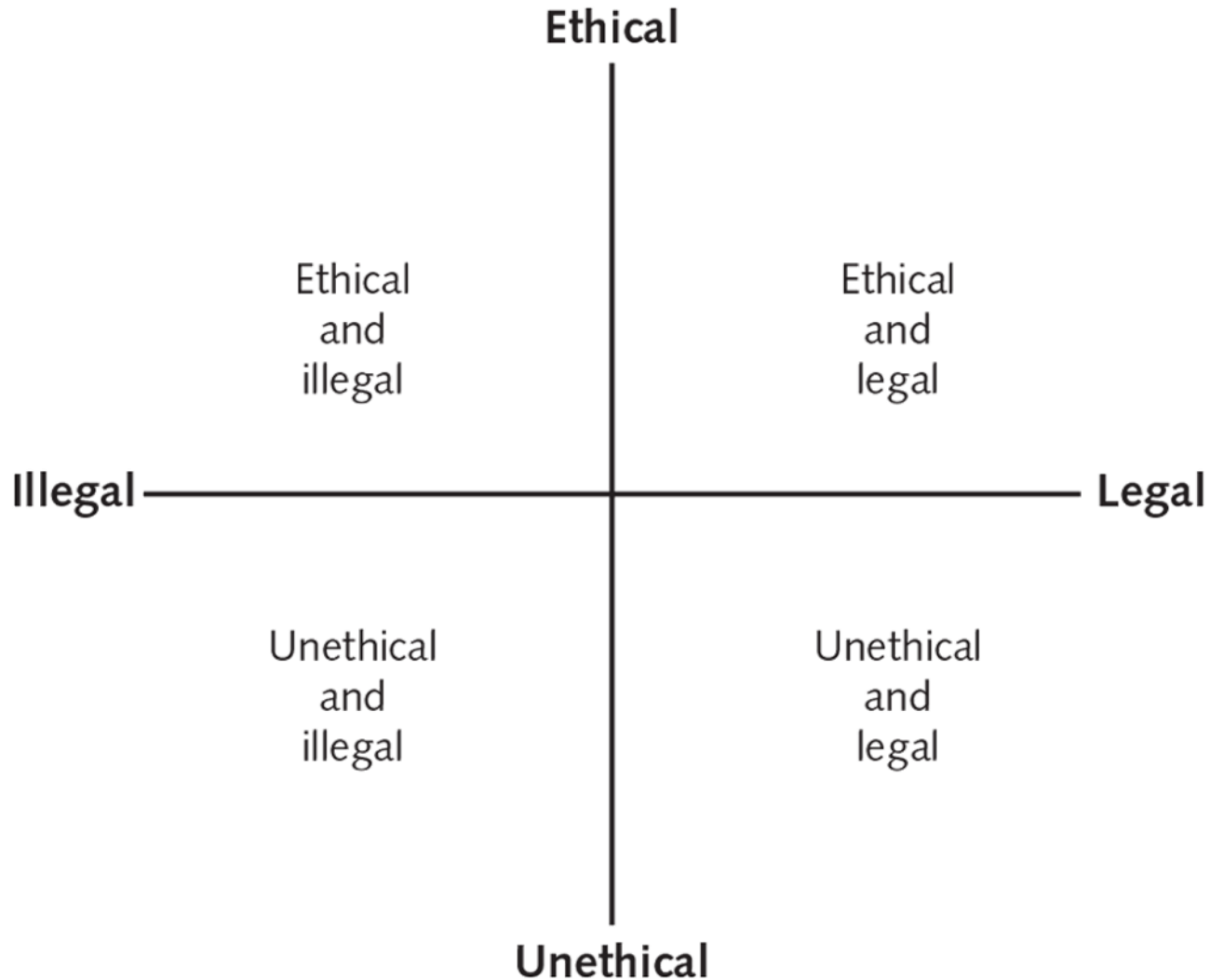

- Postupajući u skladu sa ličnim kodeksom principa
- Primenjivanje istog poštovanja i uvažavanja koje neko očekuje da dobije od drugih
- Primena istih moralnih kodeksa u svim situacijama
- Doslednost može biti teško postići u situacijama koje su u suprotnosti sa nečijim moralnim standardima.
- Nedoslednost se takođe javlja ako se moralni standardi primenjuju drugačije u zavisnosti od situacije ili ljudi koji su uključeni.

Razlika između morala, etike i zakona

Moral	Etika	Zakon
<ul style="list-style-type: none"> • Lični principi koje pojedinac koristi da odredi šta je ispravno, a šta pogrešno • Moralni postupci su u skladu sa onim što pojedinac veruje da je ispravna stvar	<ul style="list-style-type: none"> • Kodeks ponašanja koji je definisan grupom kojoj pojedinac pripada	<ul style="list-style-type: none"> • Sistem pravila, nametnut skupom institucija, koji nam govori šta možemo, a šta ne možemo • Pravni akti su akti koji su u skladu sa zakonom

Pravno protiv etičkog

Etika u poslovnom svetu

- Trendovi koji su povećali rizik od neetičkog ponašanja:
  - Složenija radna okruženja koja obuhvataju različite kulture otežavaju doslednu primenu principa i etičkih kodeksa.
  - Današnja izazovna ekonomska klima povećala je pritisak na organizacije da održe prihode i profit.
- Povećana budnost zaposlenih, akcionara i regulatornih agencija povećala je rizik od finansijskih gubitaka i tužbi za preduzeća koja se ponašaju neetički.

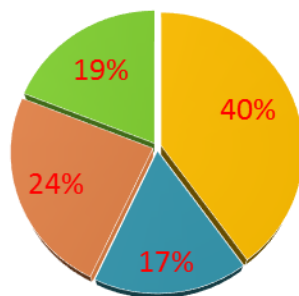
Bat-šeba sindrom

- Termin koji se koristi za opisivanje moralne korupcije onih na vlasti
- Odnosi se na biblijsku priču o kralju Davidu, koji je postao pokvaren svojom moći i uspehom
- Moralnu korupciju ljudi na vlasti često olakšava sklonost ljudi da gledaju na drugu stranu kada se njihovi lideri ponašaju neprikladno

Ko je odgovoran za slučajeve nedoličnog ponašanja?

Odgovornost

■ Ostali zaposleni

■ Linijski menadžeri

■ Top menadžment

■ Srednji menadžment

Izvor: Ethics Resource Center, "2011 National Business Ethics Survey: Workplace Ethics in Transition," ©2011, <https://s3.amazonaws.com/berkeley-center/120101NationalBusinessEthicsSurvey2011WorkplaceEthicsinTransition.pdf>.

Vi ste novozaposleni u velikoj softverskoj firmi i radili ste prekovremeno skoro dva meseca pokušavajući da završite završno testiranje novog izdanja softvera, koji je za firmu vodeći proizvod, i koji koriste hiljade organizacija širom sveta. Nažalost, softver ima mnogo grešaka i testiranje je trajalo nedeljama duže nego što se očekivalo. Ovo popodne je svratio Vaš šef i zamolio Vas da se „odjavite“ po završetku vašeg dela testiranja. On objašnjava da je projekat prevazišao budžet i da je u opasnosti da se neće ispuniti obavezan datum objavljivanja za kupce. Vi ste prigovorili jer osećate softver i dalje greši, ali Vaš nadređeni kaže da ne brinete, sve greške koje ostanu biće ispravljene u sledećoj verziji softvera.

Šta radite dalje?

Korporativna društvena odgovornost (CSR)

- Organizacija preuzima odgovornost za uticaj svojih akcija na:
  - Akcionare
  - Potrošače
  - Zaposlene
  - Zajednicu
  - Životnu sredinu
  - Dobavljače
- **Održivost lanca snabdevanja:** Komponenta društveno odgovornog poslovanja fokusirana na razvoj i održavanje lanca snabdevanja, koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.

Na primer, u fiskalnoj 2015. godini, Dell je pokrenuo svoj zatvoreni lanac snabdevanja plastikom i do kraja godine je reciklirao 2,2 miliona funti te plastike nazad u nove Dell proizvode. Pored toga, njegov globalni program povrata učinio je Dell najvećim reciklerom tehnologije na svetu, sakupivši više od 1,4 milijarde funti e-otpada od 2007.

Razlozi za negovanje korporativne društvene odgovornosti i dobre poslovne

etike

- Steći dobru volju zajednice
- Napravite organizaciju koja radi dosledno
- Negujte dobre poslovne prakse
- Zaštitite organizaciju i njene zaposlene od sudskih postupaka
- Izbegavajte nepovoljan publicitet

Primeri nekih CSR aktivnosti koje podržavaju glavne IT organizacije:

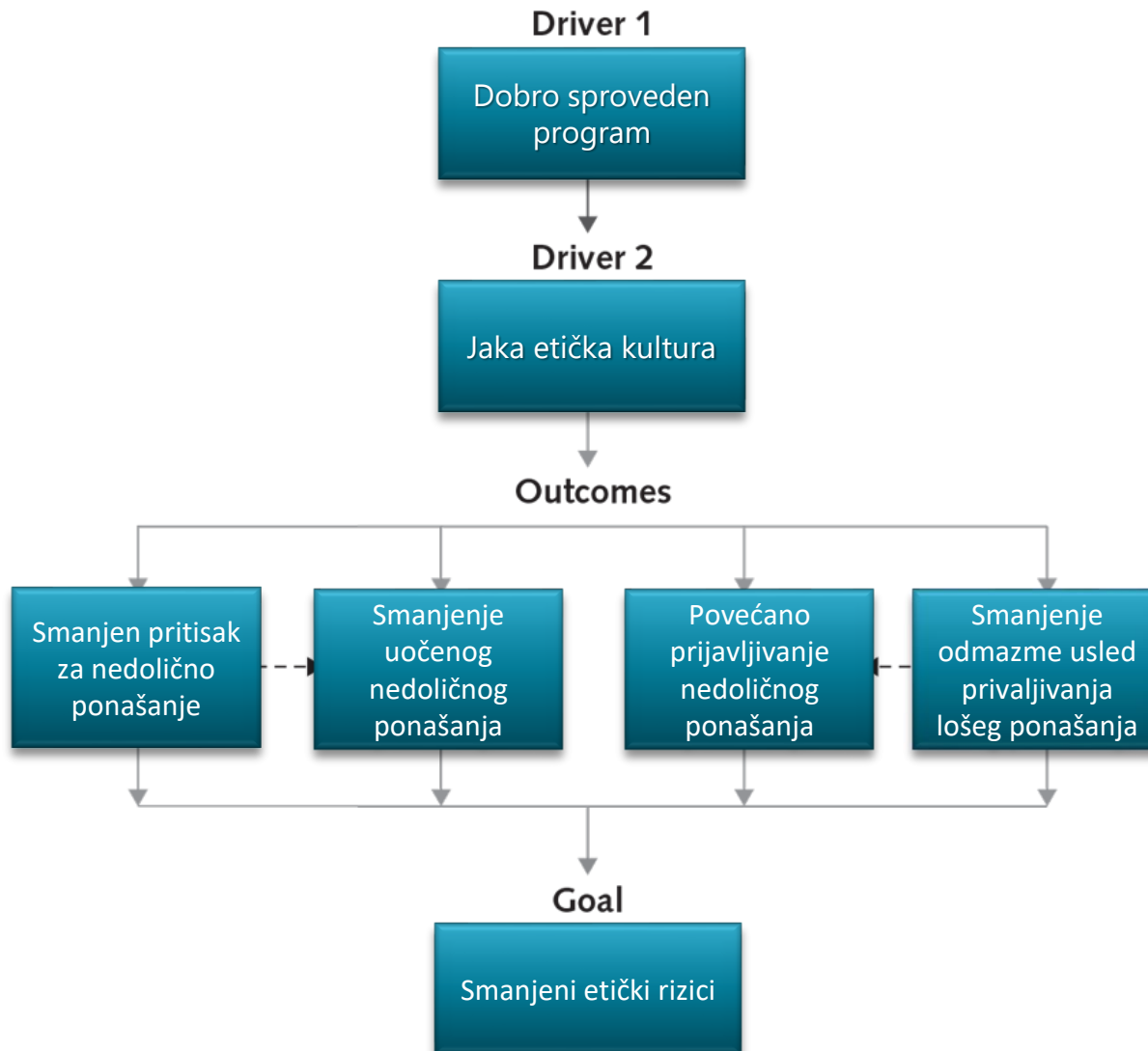
- Dell Inc. ima nekoliko inicijativa koje imaju za cilj smanjenje količine prirodnih resursa potrebnih za stvaranje i isporuku svojih proizvoda, smanjenje količine energije koja je potrebna kupcima da koriste njegove proizvode i suzbijanje efekata koji proizvodi imaju na ljude i planetu .
- Google je pristao da investira više od 1,5 milijardi dolara u projekte obnovljive energije, kao što su velike vetroelektrane i solarni paneli na krovu.
- IBM je kreirao program za obuku prelaznih članova servisa da postanu sertifikovani kao napredni analitičari podataka. Kompanija je takođe pokrenula program P-TECH kako bi pomogao studentima iz porodica sa niskim primanjima da završe srednju školu i steknu diplome saradnika. Nekoliko diplomaca programa zapošljavalo se na početnim poslovima u IBM-u dok su nastavili da rade na četvorogodišnjoj diplomi.
- Microsoft je donirao tehnologiju od 922 miliona dolara za više od 120.000 neprofitnih organizacija širom sveta, a njegovi zaposleni su doprineli 117 miliona dolara za 20.000 neprofitnih organizacija kroz program korporativnih davanja kompanije.
- Oracle je isporučio resurse od skoro 5 milijardi dolara (sa fokusom na informatičko obrazovanje) kako bi pomogao 2,2 miliona studenata u 100 zemalja da postanu spremni za fakultet i karijeru.
- SAP je obećao preko milijardu dolara za hitne akcije pomoći, dugoročno obrazovanje i integracijske projekte za pomoć izbeglicama, i pokrenuo je program za pružanje mogućnosti stažiranja za više od 100 izbeglica, kao i humanitarnu pomoć.

Zajedničke vrednosti

- Iako je sistem vrednosti svake kompanije drugačiji, mnogi dele sledeće vrednosti:
  - Delujte pošteno i sa integritetom, ostajući verni principima organizacije
  - Delujte u skladu sa standardima etičkog ponašanja, rečima i delom
  - Ponašajte se sa poštovanjem prema kolegama, kupcima i potrošačima
  - Trudite se da budete najbolji u onome što je najvažnije za organizaciju
  - Raznovrsnost vrednosti
  - Donositi odluke na osnovu činjenica i principa

Smanjenje rizika od neetičkog ponašanja

Karakteristike uspešnog etičkog programa

- Zaposleni su spremni da traže savet o pitanjima u vezi etike.
- Zaposleni se osećaju spremnim da se izbore sa situacijama koje mogu dovesti do lošeg ponašanja.
- Zaposleni su nagrađeni za etičko ponašanje.
- Organizacija ne nagrađuje uspeh postignut sumnjivim sredstvima.
- Zaposleni se osećaju pozitivno o svojoj kompaniji.

Službenik za korporativnu etiku (CCO)

- Takođe se zove službenik za korporativnu usklađenost
- Pruža organizaciji viziju i liderstvo u oblasti poslovnog ponašanja
- U idealnom slučaju, menadžer na višem nivou koji odgovara direktno izvršnom direktoru
- Odgovornosti:
  - Obezbeđivanje usaglašenosti sa etičkim procedurama
  - Stvaranje i održavanje etičke kulture koju predviđa najviši nivo korporativne vlasti
  - Služi kao ključna kontakt osoba za etička pitanja

Etički standardi postavljeni od strane Upravnog odbora

- Ponašajte se u skladu sa najvišim standardima ličnog i profesionalnog integriteta
- Postavite standard za etičko ponašanje u celoj kompaniji
- Obezbedite usklađenost sa zakonima i propisima
- Stvorite okruženje u kojem zaposleni mogu:
  - Potražite savet o poslovnom ponašanju
  - Pokrenuti pitanja
  - Prijavite nedolično ponašanje

Korporativni etički kodeks

- Etički kodeks:
  - Ističe ključna etička pitanja organizacije
  - Identifikuje opšte vrednosti i principe važne za organizaciju i njeno donošenje odluka
- Organizacioni etički kodeks treba da:
  - Odnosi se na direktore, službenike i zaposlene
  - Fokusirajte zaposlene na oblasti etičkog rizika
  - Ponudite smernice kako biste pomogli zaposlenima da prepoznaju i pozabave se etičkim pitanjima
  - Obezbedite mehanizme za prijavljivanje neetičkog ponašanja
  - Negujte kulturu poštenja i odgovornosti

Revizija društvenih i etičkih ciljeva

- Organizacija razmatra svoje ciljeve etičke i društvene odgovornosti i saopštava svoje ciljeve za narednu godinu.
- Informacije se dele sa:
  - Zaposleni
  - Investitori
  - Tržišni analitičari
  - Kupci
  - Dobavljači
  - Vladine agencije
  - Zajednica

Etička obuka za zaposlene

- Sveobuhvatni program etičkog obrazovanja:
  - Podstiče zaposlene da se ponašaju etički
  - Pokazuje zaposlenima primere kako da primenjuju etički kodeks u stvarnom životu
- Ciljevi etičke obuke:
  - Ohrabrite zaposlene da prijave svako nedolično ponašanje
  - Pokažite zaposlenima efikasne načine prijavljivanja incidenata
  - Uverite zaposlene da će se reagovati na takve povratne informacije i da neće biti podvrgnuti odmazdi

Etički kriterijumi u ocenjivanju zaposlenih

- Postupanje prema drugima pošteno i sa poštovanjem
- Efikasno funkcionisanje u multikulturalnom okruženju
- Prihvatanje lične odgovornosti za ispunjavanje poslovnih potreba
- Neprestano razvijati druge i sebe
- Otvoreno i iskreno sa dobavljačima, kupcima i drugim zaposlenima

Kontrolna lista menadžera za uspostavljanje etičkog radnog okruženja

Pitanje

Da

Ne

- Da li vaša organizacija ima etički kodeks?
- Da li zaposleni znaju kako i kome da prijave kršenje etičkog kodeksa?
- Da li zaposleni smatraju da mogu da prijave kršenje etičkog kodeksa bezbedno i bez straha od odmazde?
- Da li zaposleni smatraju da će biti preduzete mere protiv onih koji krše etički kodeks?
- Da li viši menadžeri daju primer saopštavajući etički kodeks i koristeći ga u sopstvenom donošenju odluka?
- Da li menadžeri procenjuju i daju povratne informacije zaposlenima o tome kako rade u skladu sa vrednostima i principima iz etičkog kodeksa?
- Da li su zaposleni svesni sankcija za kršenje etičkog kodeksa?
- Da li zaposleni koriste etički kodeks u donošenju odluka?